

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การใช้เหตุผลในการเลือกใช้เชื้อเพลิง ของ ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ในอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความรู้ด้านผลกระทบของเชื้อเพลิงที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ทักษะคิด และความตั้งใจต่อพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อมลภาวะ ในชุมชน
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคาดหวัง บรรทัดฐานส่วนบุคคล และความตั้งใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อมลภาวะ ในชุมชน

จากกรอบทฤษฎีและแนวคิดในข้างต้นได้นำมาสร้างสมมุติฐานได้ดังนี้

1. มีความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ด้านผลกระทบของเชื้อเพลิงที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ทักษะคิด และความตั้งใจในพฤติกรรมการเลือกใช้เชื้อเพลิง ที่ก่อมลภาวะ ในชุมชน
2. มีความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวัง บรรทัดฐานส่วนบุคคล และความตั้งใจในพฤติกรรมการเลือกใช้เชื้อเพลิง ที่ก่อมลภาวะ ในชุมชน

วิธีการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงพรรณนาประกอบเชิงปริมาณ โดยเข้าไปศึกษาชุมชน โดยการใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ถ้าตัวแปรอิสระเป็นนามมาตรา ตัวแปรตามเป็นมาตราช่วงชั้น วัดขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่า T - test ในกรณีที่ตัวแปรอิสระเป็นมาตราช่วงชั้น ตัวแปรตามเป็นมาตราช่วงชั้น วัดขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่า Pearson Correlation coefficient (r) และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยค่า F - test

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ในอำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 160 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งการประกอบการเพาะเห็ด ต้องใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ เพราะกิจกรรมในการประกอบการเพาะเห็ดแบบโรงเรือน ในกระบวนการเพาะเห็ด ต้องมีการใช้ไอน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิประมาณ 60 องศาเซลเซียส ทำการอบภายในโรงเรือน จากการใช้เชื้อเพลิงชนิดต่าง ๆ ความร้อนอย่างน้อยประมาณ ไม่ต่ำกว่า 120 องศาเซลเซียส คัดน้ำให้เกิดไอร้อน เพื่อนำเชื้อราและแบคทีเรีย ที่อาศัยอยู่อาหารเลี้ยงเชื้อชนิดเป็นก้อนบรรจุในถุงพลาสติกหรือชนิดที่อาหารอยู่ในชั้นแต่ละชั้นของโรงเรือน แล้วทิ้งไว้ให้เย็นลงอุณหภูมิประมาณ 37-40 องศาเซลเซียส สัก 1 วัน ก่อนที่จะนำเชื้อเห็ดที่เพาะเลี้ยงและขยายเชื้อ ใ้ที่แล้ว ไปโรยบนเชื้อเห็ด อย่างน้อยต้องอาศัยแรงงานจากผู้ชาย ที่แข็งแรง อายุอยู่ระหว่าง 25 – 40 ปี หากมีการจ้างแรงงาน ก็จะต้องเป็นการเพิ่มต้นทุนเข้าไปอีก ส่วนมากจะจ้างแรงงานภายในหมู่บ้าน ส่วนระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา การเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนมากจะเป็นสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดและออมทรัพย์ เพราะการเพาะเห็ดต้องใช้เงินลงทุน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ภายในชุมชน เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่งก็เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้จากธนาคาร ตามโครงการส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ การรับข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์และวิทยุ เพราะผู้ประกอบการเพาะเห็ดมีโทรทัศน์และวิทยุเกือบทุกครัวเรือน ในช่วงกลางวันจะฟังข่าวสารจากวิทยุ ส่วนกลางคืนจะดูข่าวสารจากโทรทัศน์ การใช้เชื้อเพลิงส่วนมากจะใช้ไม้ฟืน ร้อยละ 66.3 เพราะหาง่ายในท้องถิ่น ราคาถูกและให้ความร้อนได้ดี

5.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและตัวแปรอื่น ๆ

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($T=7.48, P=0.00$) ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม แต่ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $r=0.22, P=0.01$) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ในเชิงลบ ระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $r=-0.64, P=0.01$) ทัศนคติ มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจ ในเชิงบวก ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(ค่า $r = 0.21, P=0.01$) ความตั้งใจความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ในเชิงบวก ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $r = 0.82, P=0.01$) จะเห็นได้ว่า เพศชาย มีความรู้ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าเพศหญิง ค่าเฉลี่ยคะแนนเพศชายเท่ากับ 2.86 เพศหญิงเท่ากับ 1.88 ส่วนรายได้ของผู้ประกอบการเพาะเห็ด ยังมีรายได้สูง ยิ่งส่งผลให้มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมาก แต่ระดับรายได้ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อมลภาวะ (ค่า $r = -0.36, P=0.01$) และมีความตั้งใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิง แสดงว่าผู้ประกอบการเพาะเห็ดเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว เชื้อเพลิงที่ใช้อยู่ปัจจุบัน มีราคาถูก หาง่าย และสามารถลดต้นทุนการผลิต และได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Green (1980) กล่าวไว้ว่า ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) ที่เป็นแหล่งทรัพยากรอยู่แล้ว เช่น เชื้อเพลิงที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ฟืน น้ำมันหล่อลื่นที่ใช้งานแล้ว ผู้ประกอบการเพาะเห็ดจึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเหล่านั้น จึงจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ถึงแม้จะมีกฎระเบียบข้อบังคับห้ามใช้ แต่ก็ยังคงใช้ต่อไป แม้ว่า ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ได้รับการแนะนำความรู้เกี่ยวกับการใช้เชื้อเพลิงจาก ผู้นำชุมชน เดือนละครั้ง ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับอำเภอก็ตาม (Green and Kreuter, 1991)

อีกสาเหตุหนึ่ง ก็มาจากค่านิยม ถึงแม้จะได้รับการร้องเรียนหรือคัดค้านจากชุมชน ก็จะใช้เชื้อเพลิงชนิดนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง ดังเช่นที่ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการใช้เชื้อเพลิงที่ไม่เปลี่ยนแปลงในชนิดของเชื้อเพลิงทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิง และในที่สุดจะไปมีผลต่อพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิงที่แสดงออกมาอย่างถาวร ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของทฤษฎีดังกล่าวไว้ข้างต้น (Fishbein and Ajzen, 1972)

5.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับตัวแปรอื่น ๆ

ความคาดหวังทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับบรรทัดฐานส่วนบุคคล ($r = 0.006$) อาจเป็นสาเหตุจาก ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) ที่มีแหล่งทรัพยากรอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้ว เช่น เชื้อเพลิงที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ฟืน น้ำมันหล่อลื่นที่ใช้งานแล้ว ผู้ประกอบการเพาะเห็ดจึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเหล่านั้น จึงต้องแสดงพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิง นั้น ๆ ออกมา ถึงแม้จะมีกฎระเบียบข้อบังคับห้ามใช้ แต่ก็ยังใช้ต่อไป จะสังเกตเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ได้รับการแนะนำความรู้เกี่ยวกับการใช้เชื้อเพลิงจาก ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเดือนละครั้งในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน แต่บรรทัดฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจ ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $r = 0.27, P=0.01$) ความตั้งใจมีผลต่อพฤติกรรมการใช้เชื้อเพลิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $r = 0.82, P=0.01$) ผู้ประกอบการเพาะเห็ด ได้มีเกณฑ์ส่วนบุคคล

ก่อให้เกิดตั้งใจในการใช้เชื้อเพลิง ได้สอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ซึ่งให้เห็นว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำพฤติกรรมจาก บรรทัดฐานส่วนบุคคลหรือเกณฑ์การใช้ เชื้อเพลิง ซึ่งจะ ไปมีอิทธิพลต่อความตั้งใจและในที่สุดจะมีผลต่อพฤติกรรม การใช้เชื้อเพลิง

5.1.4 ข้อค้นพบเพิ่มเติม

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษากับความคาดหวังทางสังคมของผู้ประกอบการ เพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กัน ในเชิงบวก ในระดับต่ำ (ค่า $r = 0.20$, $P=0.01$) บรรทัดฐานส่วนบุคคลกับความรู้อันถึงแวดล้อมมีความสัมพันธ์กัน ในทางลบ ในระดับปานกลาง (ค่า $r = -0.57$, $P=0.01$) บรรทัดฐานส่วนบุคคลกับทัศนคติของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับปานกลาง (ค่า $r = 0.54$, $P=0.01$) บรรทัดฐานส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของผู้ประกอบการ เพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับต่ำ (ค่า $r = 0.17$, $P=0.01$) รายได้กับความตั้งใจ มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (ค่า $r = 0.51$, $P=0.01$) ระดับการศึกษากับพฤติกรรมของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ในระดับต่ำ (ค่า $r = -0.17$, $P=0.01$) รายได้กับทัศนคติมีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ในระดับต่ำ (ค่า $r = -0.36$, $P=0.01$) การรับข่าวสารกับความคาดหวังทางสังคมมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับต่ำ (ค่า $r = 0.27$, $P=0.01$) การรับข่าวสารกับทัศนคติของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับปานกลาง (ค่า $r = 0.47$, $P=0.01$) การรับข่าวสารกับบรรทัดฐานส่วนบุคคลของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับต่ำ (ค่า $r = 0.30$, $P=0.01$) ความคาดหวังทางสังคมกับพฤติกรรมของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ในระดับต่ำ (ค่า $r = -0.27$, $P=0.01$) ความคาดหวังทางสังคมกับทัศนคติของผู้ประกอบการเพาะเห็ด มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ในระดับต่ำ (ค่า $r = 0.27$, $P=0.01$)

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรค จากการสอบถามผู้ประกอบการเพาะเห็ด พบว่า มีความรู้ด้านผลกระทบของเชื้อเพลิงที่มีต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูง แต่มีทัศนคติที่ดีต่อความตั้งใจเชื้อเพลิงที่ก่อมลภาวะในชุมชน ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ต้องเข้ามาดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาดังแวดล้อม ที่ผ่านมา การบริหารจัดการในองค์กรส่วนท้องถิ่นขาด ประสิทธิภาพ และขาดการประสานงานที่ดี จึงมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เข้าไปให้ข้อมูลที่ชัดเจน ถึงผลกระทบต่อ

การใช้เชื้อเพลิงชนิดต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ สุขภาพ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแก่เกษตรกร และประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ

ข้อเสนอแนะ องค์การบริหารส่วนตำบลต้องกำหนดข้อบังคับในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมระดับตำบล เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ ให้สามารถเข้าใจถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

สาเหตุดังกล่าว ก็เพราะผู้ประกอบการเพาะเห็ดยังไม่เข้าใจความหมายในการนำทรัพยากรที่มาใช้เป็นเชื้อเพลิง ยกตัวอย่างเช่น การใช้ไม้พิน หากมีการนำมาจากป่าจริง ๆ คงจะต้องมีผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม หากมีแต่การใช้ไม้พินที่ใช้อยู่ขณะนี้ เป็นไม้พินที่ได้จากหัวไร่ปลายนามา จากสวนผลไม้ที่หมดสภาพการออกผลผลิตของเจ้าของสวนผลไม้ เช่น ไม้ชะมวง ไม้ลิ้นจี่ และไม้พินจากต้นไม้ยารายักษ์ที่เจริญเติบโตตามแหล่งน้ำลำธาร เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แนวทางประชารัฐ เป็นแนวทางสายกลางที่มุ่งเน้นพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน หลักคิดสำคัญอย่างหนึ่งของประชารัฐ คือ แม้ว่าจะมีปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนทางโครงสร้างอำนาจในแนวคิดก็ตาม ประสานงานอย่างกลมกลืนของหน่วยย่อย ๆ อันแตกต่างหลากหลายในพื้นที่นั้นสามารถเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย หากปราศจากการกุมเข็มจากองค์กรรัฐ

รัฐกับชุมชนในท้องถิ่น จึงมักมีการก่อตัว "เป็นประชารัฐ" ได้รวดเร็วกว่าในส่วนกลางหรือในระดับที่สูงขึ้นมา และในที่สุด ผลการถักทอเชื่อมโยงเครือข่ายประชารัฐระดับชุมชน และท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่จะย้อนกลับไปหนุนที่ตรงนั้น

ปัจจัยนี้กระบวนการพัฒนามิใช่การทำงานระหว่างผู้พัฒนากับผู้ถูกพัฒนาอย่างแต่ก่อน หากแต่เป็นการทำงานร่วมกันบนความเท่าเทียม โดยอาศัยผู้คนในพื้นที่ เป็นศูนย์กลางการพัฒนา อย่างที่เรียกว่าเป็นการทำงานแบบพหุภาคี กล่าวคือ ภาคีต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักพัฒนา และประชาชนในพื้นที่ได้มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ และแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมไปด้วยกันตลอดกระบวนการ มีความสัมพันธ์ในแนวราบหรือเป็นหุ้นส่วนกัน

การทำงานแบบประชารัฐ เป็นทางสายกลางในการจัดการการพัฒนา คือให้ประชาชนกับรัฐร่วมกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในระดับการร่วมรับรู้ การตัดสินใจขององค์กรรัฐ และระดับที่ประชาชนเข้าไปร่วมตัดสินใจด้วย ตลอดจนจนการร่วมดำเนินงานในกิจกรรมที่ประชาชนท้องถิ่นรู้ปัญหาดีกว่าส่วนกลาง เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหา

สุขภาพอนามัย ตามหลักการที่ว่า “นำโดยส่วนกลาง จัดการโดยท้องถิ่น” ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนไปได้ (อุทิศ จิตเงิน, 2543)

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย แบบสอบถามควรมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย สั้น ได้เนื้อหาใจความ และมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตรงประเด็น
2. การศึกษาพฤติกรรมด้านการใช้เชื้อเพลิงจากไม้พื้นที่ได้มาจากป่าไม้โดยตรง นอกเหนือผลว่าทำไมถึงต้องเข้าใจว่าป่าไม้ไม่ได้หมดไป และเกิดขึ้นตลอดเวลา และหาเชื้อเพลิงจากแหล่งอื่นมาทดแทน
3. การศึกษาคุณภาพของแผนงานและข้อบังคับในการคุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล